

Stiftung Hamburger
Gedenkstätten und Lernorte
zur Erinnerung an die
Opfer der NS-Verbrechen

Stiftung Hamburger Gedenkstätten und Lernorte Jean-Dolidier-Weg 75 21039 Hamburg

List na zakończenie roku do
byłych więźniów, ich rodzin
oraz osób wspierających
naszą pracę na rzecz pamięci

prof. dr Detlef Garbe
Zarząd
telefon: 040 | 428 131 - 511
detlef.garbe@gedenkstaetten.hamburg.de

dr Oliver von Wrochem
Dyrektor Miejsca Pamięci Obozu Koncentracyjnego
Neuengamme
telefon: 040 | 428 131 - 515
oliver.vonwrochem@gedenkstaetten.hamburg.de

Szanowni Państwo, drodzy Przyjaciele,

Hamburg, dn. 16.12.2021 r.

po raz kolejny przeżyliśmy rok, który w dużej mierze był naznaczony skutkami pandemii koronawirusa. Ponownie musiały być odwoływane, przekładane lub przenoszone do przestrzeni cyfrowej zaplanowane wydarzenia i spotkania. W pierwszych miesiącach roku wystawy w Miejscu Pamięci Obozu Koncentracyjnego Neuengamme oraz w innych miejscach pamięci zrzeszonych w ramach Fundacji Hamburgskich Miejsc Pamięci i Nauki musiały pozostać zamknięte. W międzyczasie pojawiła się iskierka nadziei, kiedy 12 marca pozwolono nam na otwarcie, ale potem ogólna sytuacja bardzo szybko się pogorszyła i zaledwie 8 dni później musieliśmy znowu się zamknąć. Ponowne otwarcie w warunkach ograniczeń sanitarnych mogło nastąpić w Neuengamme dopiero 18 maja, w innych miejscach jeszcze później. Opieka nad grupami i oferta edukacyjna mogły zostać wznowione dopiero w czerwcu.

Na czas lockdownu przypadły również uroczystości upamiętniające rocznicę wyzwolenia. Od miesiący pracowaliśmy wraz ze stowarzyszeniami, zrzeszonymi w Amicale Internationale KZ Neuengamme (AIN) nad tym, aby godnie zrekompenzować odwołane w 2020 roku uroczystości z okazji 75. rocznicy wyzwolenia obozu, ale niestety później trzeba było jednak odwoływać przyjazdy i zawieszając zaproszenia. Było to szczególnie trudne dla byłych więźniów, którzy są już w podeszłym wieku.

W tym roku zmarło wiele osób, które przeżyły obóz koncentracyjny Neuengamme i przez wiele lat były związane z miejscem pamięci. Są wśród nich Roman Kamieniecki (Polska), Neonila Kurlyak (Ukraina), Karl Salling Møller (Dania), Melitta Stein (USA), Elizabeth Just (Australia) i Mogens Henrik Nielsen (Dania). Niektórzy z nich zmarli na Covid 19. Bardzo żałujemy, że nie mogliśmy już ich spotkać. Nasze myśli są z nimi i ich rodzinami.

W 76. rocznicę wyzwolenia mogliśmy powitać zdalnie Livię Fränkel, była więźniarkę Neuengamme. Ona oraz przewodnicząca AIN dr Martine Letterie przesłały 3 maja wiadomości wideo ze Szwecji i Holandii na główną uroczystość upamiętniającą, podczas której pierwszy burmistrz Hamburga dr Peter Tschentscher, minister edukacji landu Szlezwik-Holsztyn Karin Prien oraz Maria Bering, reprezentująca pełnomocnika rządu federalnego ds. kultury i mediów, przemawiali symbolicznie w budynku dawnej klinkiarni przed 1000 pustych krzeseł. Ponieważ uroczystość była transmitowana na żywo przez stację NDR, goście z całego świata mogli uczestniczyć w niej przynajmniej za pośrednictwem Internetu.

Pozytywnym echem odbił się również wielojęzyczny reportaż multimedialny „Przedmioty niosą wspomnienia”. Z okazji rocznicy wyzwolenia byli więźniowie i ich krewni z całego świata zaprezentowali wspólnie pamiątki i podzielili się bardzo osobistymi historiami. To imponujące dzieło nadal można oglądać na stronie <https://www.kz-gedenkstaette-neuengamme.de/erinnerungen/>
Wszystkim zaangażowanym w jego powstanie składamy serdeczne podziękowania!

W dniu 8 maja mogliśmy również ogłosić ponowne uruchomienie zaprojektowanego na nowo Hamburgskiego Portalu Pamięci, wzbogaconego o liczne funkcje, informacje i miejsca:
<https://gedenkstaetten-in-hamburg.de/>

Mamy nadzieję, że w przyszłym roku będziemy mogli ponownie zorganizować na żywo uroczystości rocznicowe z okazji wyzwolenia. Wszyscy żyjący jeszcze byli więźniowie KL Neuengamme będą zaproszeni do udziału w tym wydarzeniu. Nie wiemy jednak, czy ich zaawansowany wiek pozwoli im jeszcze na odbycie długiej podróży. Pozostaje nam mieć nadzieję, że niektórzy z nich będą mogli jeszcze przyjechać.

Mimo tych wszystkich ograniczeń w ciągu ostatnich 12 miesięcy - dla nas był to drugi rok w nowej formie organizacyjnej jako fundacja - odbyło się wiele inicjatyw. W Miejscu Pamięci Obozu Koncentracyjnego Neuengamme prezentowaliśmy wystawę holenderskiego duetu fotografów Chris en Marjan pt. „Snow in Summer: The Future of Remembrance” („Śnieg w lecie: Przyszłość pamięci”), wystawę objazdową, przygotowaną przez archiwum w Arolsen „#StolenMemory”, wystawę fotografa Stefana Wegera „Luise. Archeologia niesprawiedliwości” oraz ponownie naszą wystawę specjalną „Przetrwaliśmy! A teraz? Losy osób prześladowanych przez nazistów w Hamburgu po wyzwoleniu”. Ponadto w Bibliotece Centralnej Bücherhallen Hamburg zaprezentowaliśmy naszą wystawę „Wokół rzeki Alster - historia Hamburga w czasach narodowego socjalizmu”. Niestety w tym roku po raz pierwszy nie udało nam się pokazać na przełomie stycznia i lutego wystawy w hamburskim ratuszu z okazji Dnia Pamięci Ofiar Narodowego Socjalizmu; prezentacja przygotowanej przez nas wystawy „Nie może być tak, że narodowosocjalistyczna przeszłość nas dogania”. Przemoc prawicowa w Hamburgu od roku 1945 do dnia dzisiejszego” odbędzie się w najbliższym możliwym terminie.

Zorganizowaliśmy wiele różnych inicjatyw i projektów wokół tegorocznych rocznic: w 80. rocznicę niemieckiej inwazji na Związek Radziecki włączyliśmy się w cykl imprez pt. „Rok 1941: wydarzenie i pamięć”, zainicjowany przez grupę uniwersytetów i instytutów, organizując dyskusję panelową w ramach dorocznego kongresu Niemiecko-Rosyjskiej Komisji Historycznej, a także dzień tematyczny poświęcony radzieckim jeńcom wojennym w obozie koncentracyjnym Neuengamme. 16 maja uczestniczyliśmy w obchodach rocznicy deportacji północnoniemieckich Sinti i Romów, zorganizowanych w Miejscu Pamięci denk.mal Hannoverscher Bahnhof. 25 października wspólnie z gminami żydowskimi upamiętniliśmy 80. rocznicę deportacji północnoniemieckich Żydów do Łodzi, Mińska i Rygi. Z okazji 40. rocznicy otwarcia tzw. „Domu Dokumentacyjnego Neuengamme” 21 października w Muzeum Historii Hamburga odbyło się spotkanie pt. „Uczynić historię pewną i trudną do sfalszowania”, w którym uczestniczyło wiele osób zaangażowanych w prace nad koncepcją miejsc pamięci w latach osiemdziesiątych.

Pod koniec roku - w dniach 10-12 listopada - w ramach przygotowań do dorocznego posiedzenia AIN, odbyło się siódme „Forum Przyszłość Pamięci” z udziałem międzynarodowych gości. Ponadto udało nam się zorganizować szereg spotkań z byłymi więźniami, zarówno na żywo w Hamburgu, jak i zdalnie: uczestniczyli w nich m.in. Marione Ingram, Dita Kraus, Helga Melmed i Marian Hawling.

Wśród projektów wydawniczych realizowanych w tym roku wymienić należy publikację katalogu wystawy „Ratusz i policja hamburska w czasach narodowego socjalizmu”, wydanego w języku niemieckim i angielskim, oraz krótkiego przewodnika „Miejsce Pamięci Obozu Koncentracyjnego i Zakładów Karnych Fuhlsbüttel 1933-1945 - historia miejsca i rozwój miejsca pamięci”. W ramach drugiej edycji nowej serii „O historii prześladowań narodowosocjalistycznych” ukazał się tom „Praktyki religijne w obozach koncentracyjnych i innych nazistowskich ośrodkach odosobnienia”.

Ze względu na długi okres zamknięcia miejsc pamięci z powodu pandemii koronawirusa w tym roku, podobnie jak w poprzednim, odnotowaliśmy wyraźny spadek liczby odwiedzających. Jednocześnie byliśmy zaskoczeni, że w okresie od sierpnia do października udało się zanotować wysoką liczbę odwiedzających porównywalną do tej z czasów „przed wirusem”. Do końca roku Miejsce Pamięci Obozu Koncentracyjnego Neuengamme odwiedzi zapewne w sumie blisko 70.000 osób. Tak więc spadek w stosunku do całkowitej liczby zwiedzających wynoszącej w 2019 roku 123.230 oscylował będzie prawdopodobnie w okolicy 40 procent.

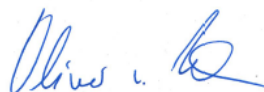
Czas pandemii boleśnie wpływa na interakcje społeczne, życie gospodarcze i kulturalne. Także i my mamy więc nadzieję, że okres, w którym musimy pracować i żyć z ograniczeniami narzuconymi przez instytucje sanitarne, wkrótce się skończy. Musimy też zadbać o to, aby ci, którzy próbują dzielić społeczeństwa poprzez teorie spiskowe i przypisywanie winy oraz poprzez uchylanie się od solidarności, nie doprowadzili przez swoje działania do powstania trwałych wyrw w demokracji. Prawicowe ruchy ekstremistyczne próbują wykorzystać niepewność wielu ludzi i ich niezadowolenie do własnych celów. Potrzebna jest więc międzynarodowa czujność, aby duch jedności nie został wyparty przez ducha niezgody.

Życzymy wszystkim bezpiecznego przejścia przez te trudne czasy.

W imieniu wszystkich pracowników życzymy Państwu pięknych dni mijającego już roku oraz zdrowego i spokojnego nowego roku 2022.

prof. dr Detlef Garbe

dr Oliver von Wrochem